

A. C. ORNSTEIN—D. V. LEVINE: AN INTRODUCTION TO THE FOUNDATIONS
OF EDUCATION

Third Edition, Houghton Mifflin Company, 1985. 557 p. + Glossary

"A pedagógia alapjai" — e szókapcsolat alapján elvont, elméleti fejtegetések jutnak eszünkbe. Az ilyen vagy ehhez hasonló címét viselő hazai szakkönyvek, tankönyvek a pedagógiát mint elméleti tudományt próbálják elhelyezni a társtudományok rendszerében és igyekeznek objektívan megfogalmazni azokat az alapfogalmakat, amelyekkel a neveléstudomány dolgozik.

Ez a könyv egész más ismereteket tekint a pedagógia alapjainak. Leendő pedagógusoknak készült, ezért információit ennek megfelelő elrendezésben, mélységben tartalmazza. Számunkra szokatlan, de ha belegondolunk, teljesen logikus, hogy leendő pedagógusok egy alapozó stúdium keretében képet kapnak például a tanárok bérezési lehetőségeiről, bizonyos őket érintő jogi kérdésekről.

A kötet felépítése a következő:

- I. A TANÁRI HIVATÁS. 1. Motiváció; a tanárok helyzete; felkészülés; 2. A tanári hivatás mint szakma.
- II. TÖRTÉNETI ÉS FILOZÓFIAI ALAPOK. 3. Pedagógiai örökségünk eredete; 4. Úttörők a pedagógiában; 5. Az amerikai nevelés története; 6. Filozófiai nézetek a pedagógiában.
- III. POLITIKAI, GAZDASÁGI ÉS JOGI ALAPOK. 7. A közoktatás irányítása; 8. A közoktatás finanszírozása; 9. A nevelés és oktatás jogi vonatkozásai.
- IV. TÁRSADALMI ALAPOK. 10. Kultúra, szocializáció és nevelés; 11. Társadalmi osztályok, fajok és az iskolai teljesítmény; 12. Az egyenlő tanulási esélyek biztosítása.
- V. ISKOLÁK A VÁLTOZÓ TÁRSADALOMBAN. 13. A nevelés céljai; 14. Tanterv és oktatás; 15. Iskolai hatékonyság és reform.

E felépítéssel és különösen bizonyos tartalmi összetevőkkel lehet és kell is vitatkoznunk. (Külön tanulmányt érdemelne például a neveléstörténettel foglalkozó rész.) E recenzió most mégis azt tekinti feladatának, hogy bemutassa, hogyan helyezkednek el ebben a rendszerben azok a gondolati egységek, amelyeket a könyv alapismeretnek tekint a pedagógiában.

Mindenekelőtt az derül ki a tankönyvről, hogy a pedagógia mint tudomány mellett a pedagógus személyisége legalább olyan fontos. Ezért is kerülhetett a könyv bevezető részébe a tanári hivatásról szóló fejezet. A szerzők azért tartják szükségesnek beszélni például a pályára készítő erőkről, motívumok-

ról, a pedagóguspálya presztízséről, mert szerintük tudatosítani kell az ezekkel kapcsolatos nézeteket, álláspontokat a leendő pedagógusokban. E fejezet legérdekesebb része a tanári hivatás szakma jellegével foglalkozik. Az angol kifejezés (profession) jobban érzékelteti, miről van szó, de ha felsorolunk néhányat a "professzionizmus" megemlített 14 jellemzője közül, akkor még világosabb lesz e szó értelme:

- a köz szolgálatának igénye; életre szóló elkötelezettség,
- meghatározott tudás összessége, amely kívülállók számára nem hozzáférhető,
- kutatás és elmélet alkalmazása a gyakorlatban (emberi problémák megoldására),
- hosszú képzési idő,
- döntéshozatali autonómia bizonyos munkaköri, szakmai kérdésekben,
- az adott szakma tagjaiból álló önkormányzati szervezetek,
- magas presztízs és anyagi elismertség.

Még e néhány jellemző alapján is látható, hogy a pedagóguspálya nem tekinthető olyan értelemben szakmának, mint például az orvosi hivatás. Sem elméleti rendszere (amely országonként, sőt az USA-ban államonként más lehet), sem tudományosságának mértéke nem letisztult. A pedagógusok döntéshozatali autonómiája korlátozott. Szakmai elismertségük és anyagi megbecsülésük az USA-ban is más értelmiségiek mögött van.

Miután a szerzők ily módon bemutatták a pályára készülő tanároknak a pedagógushivatás e jellemzőit, felvázolják azokat az újabb törekvéseket, amelyek a "professzionizmus" irányába mutatnak. Ilyen például a terjedő "kollektív szerződés" mozgalom. Ez egy olyan érdekképviseleti hálózata a pedagógusoknak, amely nemcsak anyagi kérdéseket tűz napirendre, hanem igyekszik elérni a tanárok nagyobb beleszólását szakmai kérdésekbe is, például osztálylétszámok megállapítása (hiszen adminisztratív úton nem lehet eldönteni az optimális csoportnagyságot), tananyagok megválasztása (hogy itt is szakmai és ne hivatali vagy presztízs szempontok érvényesüljenek). Hasonló célokat szolgál, hogy az államok többségében kidolgozták a működéshez szükséges egységes követelményrendszert, amely a szakmai tudás minimumát tartalmazza, és az egységes értelmezésű pedagógiai tudomány felé haladást jelenti. A szakmai presztízs növelését szolgálja az is, hogy olyan pedagógus-továbbképzési központokat szerveznek, amelyekben a tanároknak nagyobb beleszólásuk lehet saját ügyeik intézésébe.

E néhány mozzanat is jól mutatja, hogy a könyv a pedagógusszakma kiteljesedését, a külső akadályok elhárítását belülről jövő próbálkozások bemu-

tatásával igyekeznek érzékeltetni. Megmutatja a leendő tanároknak, milyen lehetőségeik vannak választott életpályájukat magasabb szakmai, tudományos, anyagilag elismert szintre emelni — akár a gátló külső körülmények (pl. bürokratikus közoktatási irányítás) ellenére is.

Fontos része a tankönyvnek a III. fejezet, amely közoktatáspolitikai kérdésekkel foglalkozik. Az USA-ban a közoktatás irányítása, finanszírozása erősen decentralizált és a helyi közigazgatás függvénye. A leendő tanárok szempontjából ez a rész arra is jó, hogy megismerhetik jövőbeli helyzetüket, hivatali lehetőségeiket, korlátaikat. Világossá válhat számukra, kitől, milyen mértékben függhetnek anyagilag, szakmailag; miben különbözik helyzetük az állami és magániskolákban. E fejezet tárgyalja azokat a fontos jogi kérdéseket, amelyek az oktatás gyakorlatával, a tanárok, sőt a tanulók helyzetével összefüggnek. Az ottani életforma követeli ezt meg, számunkra sokszor felfoghatatlanul aprólékos módon, de maga a tény mindenképpen érdekes. Megtudhatjuk például, hogy a pedagógus még hatósági személy jelenlétében sem rendelhet el testi motozást, ha valami eltűnt az osztályban, vagy ha kábítószert keresnek, mert a gyerekek szülei beperelhetik. Egy, az iskolaudvar mászóakáján önfeledten játszó gyermek fényképe figyelmezteti a pedagógust, hogy "Ha ez a gyerek leesne és megsérülne, ön mint tanár felelős lehet ezért — de csak akkor, ha bíróság előtt bizonyítást nyerne, hogy gondatlan volt." Jó, ha a pedagógus tudja, hogy jogilag szabályozott az is, hogy az állami iskolákban semmiféle imának helye nincs, mert ez vallási előítéletekhez vezetne, és ez ellentétes az ország alkotmányával.

A IV. és V. fejezetek — noha felépítésük, logikájuk eltér az általunk megszokottól — joggal kapnak helyet a pedagógia alapozó ismeretei között. A tárgyalt fogalmak — kultúra, szocializáció, esélyegyenlőség, a nevelés céljai stb. — mélysége itt is a gyakorlat emberét veszi figyelembe.

E könyv tartalma sok esetben messze van az általunk igényelt és elfogadott felfogástól. Legfőbb tanulsága ezért inkább módszertani: a neveléstudománynak úgy kell vállálnia a gyakorlat tudományos igényű kiszolgálását, hogy mentes maradjon a túlságosan elvont, mind a leegyszerűsített megfogalmazásoktól.

Szabolcs Éva